

სტივენ ჯონსი

ოფისიალური ბამოსკლის ბაქსტი

(სიტყვა წარმოთქმული თსუ-ს საპატიო დოქტორის წოდების მინიჭების ღონისძიებაზე)

ბატონო სანდრო, ძვირფასო კოლეგებო, სტუმრებო და მეგობრებო! მოგესალმებით!

ულრმეს მადლობას მოგახსენებთ ჩემი მოწვევისა და საპატიო დოქტორის წოდების მონიჭებისათვის. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ ასეთი აღიარება ჩემთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია.

1978 წლის სექტემბერში მე პირველად შემოვდი ფეხი ამ ღირსშესანიშნავ დაწესებულებაში, როგორც ახალგაზრდა სტუდენტმა დიდი ბრიტანეთიდან. მაშინ მე ჩემს სადოქტორო თემაზე ვმუშაობდი და ამავე დროს ვსწავლობდი ქართულ ენას ჩემი ძვირფასი პედაგოგის – ლეილა გეგუჩაძის ხელმძღვანელობით, რომლის წინაშე დღესაც კი მაკანკალებს, როცა ქართულად ვლაპარაკობ. ამ უნივერსიტეტში გავიცანი საქართველოს საუკეთესო საზოგადოება და შევიძინე მრავალი უძვირფასესი მეგობარი, რომელთა მცირე ნაწილი დღეს ამ დარბაზში იმყოფება.

სამოცდაათიანი წლები საქართველოში სულ სხვა დრო იყო. მაშინ, სახელმწიფოდან გაძევების შიშით, მე არ შემეძლო გამეხმაურებინა ჩემი დისერტაციის მთავარი თემა – საქართველოს პირველი რესპუბლიკის ისტორია. ჩემი ეს პატარა საიდუმლო უცნაურად ირეკლავდა იმ დღეებში, რომლის წინაშე ყველა დიქტატორული რეჟიმი დგას. განათლება წარმოადგენს როგორც აღმშენებელ ძალას, ასევე მის დამანგრეველ ელემენტებსაც. დიქტატორულ რეჟიმებს ყოველთვის ეშინიათ უნივერსიტეტების და სწორედ მაშინ, ჩემს ჩამოსვლამდე ხუთი თვით ადრე, ამ უნივერსიტეტის სტუდენტებმა, რომლებმაც დემონსტრაცია მოაწყვეს ქართული ენის დასაცავად, აჩვენეს საბჭოურ ხელისუფლებას ამ ძალის რეალურობა და პოტენციალი.

მაგრამ, პარადოქსულად, 1978-79 წლებში, როგორც თბილისის უნივერსიტეტის ასპირანტს, მე შემეძლო თავისუფლად შეკითხვა საბჭოეთის დამანგრეველი ლიტერატურა. ეს ლიტერატურა მე ვიპოვე ჩემთვის ერთ-ერთ უძვირფასეს ეროვნულ დაწესებულებაში – საჯარო ბიბლიოთეკაში. ერთი ავტორი განსაკუთრებულად მეამბოხე სულის პატრონად მომეჩვენა. მისი სახელი იყო ილია ჭავჭავაძე. ჭავჭავაძის ესმოდა, რომ განათლება იყო წყარო ქართველთა ეროვნული ემანსიპაციისა. მის მოკლე ესეში “ისევ განათლების საკითხზე” ილია წერდა – “ჩვენ გვავიწყდება რომ ცოდნა, სწავლა-განათლება დაუშრეტელი წყაროა როგორც კაცადმოყოფობისთვის, ისეც თავის სარჩენად, ქონებისა და სარჩოს მოსაპოვებლად”. – 1889 წელს, როცა ილია ამ სიტყვებს წერდა, მას უნდოდა საქართველოს საზოგადოება დაერწმუნებინა იმაში, რომ განათლება იყო წყარო პიროვნული, ეროვნული და საერთოდ კაცობრიობის ლიბერაციისა.

ამ აზრების მნიშვნელობა არ შეცვლილა, მხოლოდ მისი განხორციელებისთვის ბევრი დაბრკოლების გადალახვა საჭიროა.

მე გაეზარდა ინგლისში იმ შეგნებით, რომ ყველა ახალგაზრდას, ვისაც სურვილი და უნარი ჰქონდა, შეეძლო უმაღლესი განათლების მიღება. ეს საზოგადოებრივი კეთილდღეობისთვის აუცილებელი პირობა იყო. სამწუხაროდ, დღევანდელი სიტუაცია სხვანაირია. ჩემს ახალ სამშობლოში – ამერიკის შეერთებულ შტატებში – განათლება კარგავს ადრე დაკისრებულ ფუნქციას, უფრო სწორედ – იგი აღარ არის ადამიანის განათავისუფლებისა და სოციალური თანასწორობის გაუმჯობესების წყარო. პირიქით, განათლება ხდება მაჩვენებელი უთანასწორობისა და კონფორმისტული აზროვნებისა. ამერიკის შეერთებულ შტატებში საუკეთესო უმაღლესების სტუდენტთა 70% არის შეძლებული ოჯახიდან. ეს ფაქტი მეტყველებს არა მხოლოდ არასამართლიანობასა და ადამიანის პოტენციალის განუხორციელებლობაზე, არამედ, დემოკრატიის როლის დასუსტებაზეც.

მე ვაღიარებ, რომ ვარ იდეალისტი, მაგრამ არა ვარ სულელი-იდეალისტი. ვიცი რომ საქართველო დიდი პრობლემების წინაშე დგას. საქართველოს აქვს გაჭირვებული ეკონომიური მდგომარეობა და ლიბტირებული რესურსები. სწორედ ასეთ პირობებში მყოფი ადამიანებისთვის ვარაუდობდა ჭკუჭკადაძე, რომ განათლება იყო მათი გზა სოციალური წინსვლისა და კეთილდღეობისათვის.

მაგრამ, განათლება შეიძლება ორნაირი სახის იყოს. ერთი – უფრო პრაქტიკული, ვთქვათ, რომელიც სახელმწიფოს და ხელისუფლების მიზნებს გაითვალისწინებს (მაგალითად – პროდუქტიულობას და კონკურენციას). მეორე კი ფართო, სივრცული, რომელიც ხელს უწყობს იმას, რასაც ქართველები ეძახიან “ადამიანის სულის აღზრდას.” “სულის აღზრდის” განათლება სტიმულს აძლევს მოქალაქეობრივი მოვალეობის გავლიძებას, კრიტიკულ, სკეპტიკურ აზროვნებას, პოლიტიკურ აქტიურობას და ტოლერანტულობას სხვადასხვა შეხედულებებისა. ასეთი განათლება გზას უკავავს კეთილშობილურ და ეფექტურ დემოკრატიას.

სამწუხაროდ, განათლება საქართველოში, განსაკუთრებით უმაღლეს სასწავლებლებში, მიუხედავად 2003 წლის შემდგომ ზოგი გაუმჯობესებებისა, უფრო და უფრო ექცევა დასავლეთის მომხმარებლური განათლების მოდელის გავლენის ქვეშ. მენეჯერისა და კომპიუტერის სპეციალისტის აღზრდა ძალიან მნიშვნელოვანია, მაგრამ მხოლოდ ეს განათლება მათ არ ასწავლის, როგორ გახდნენ ღირსეული მოქალაქეები ან სანდო ხელისუფლების წარმომადგენლები. ამისთვის ჩვენ გვჭირდება ისეთი განათლება, რომელიც მოიცავს მილტონ ფრიდმანს, მაგრამ, აგრეთვე, ლევ ტოლსტოის.

ამას ყველაფერს მე ვამბობ როგორც არასენტიმენტალური პრაგმატიკოსი, რომელსაც საქართველოსთვის სურს, დამოუკიდებლობიდან 20 წლის შემდეგ – კარგი მმართველობა, მოქალაქეობრივი დემოკრატია, მჭიდრო პოლიტიკური ერთიანობა და ეკონომიკური ბარაქა. სწორედ ასეთი მომავლის იმედით ჩამოვდივარ საქართველოში ასე ხშირად და ვმუშაობ ჩემს ძვირფას ქართველ კოლეგებთან ერთად ამ საყვარელ დაწესებულებაში. მრავალი წელი ვსწავლობ ქართულ ისტორიასა და პოლიტიკას და ერთში დავრწმუნდი – ამ უნივერსიტეტის დამოუკიდებლობის შენარჩუნება პოლიტიკური და ეკონომიკური მმართველის ძალების გავლენისაგან წარმოადგენს ჩანასლი დემოკრატიის არსს საქარაველოში.

PROF. STEPHEN JONES

THANK YOU NOTE

It was in September 1978, as a young PhD student, that I first set foot in this great institution. I studied here for a year under the intense gaze of my Georgian language teacher, Leila Geguchadze, who still makes me tremble when I speak Georgian. In this university, I met the best in Georgian society, and I made lifelong friends, many of who are here today. But it was a very different time. I could not openly reveal that my own field was the Georgian first republic, without fear of expulsion. My own secret reflected the dilemma that all dictatorships face. Education is both a state builder and a state destroyer. Dictatorships always fear universities and in Georgia, just 5 months before my arrival, students from this university, demonstrating in defense of their language, had shown the Soviet authorities why.

But paradoxically, as a TSU student in 1978-79, I could read subversive writings in another of my favorite Georgian institutions, the National Public Library. One writer was particularly seditious. His name was Ilia Chavchavadze. Chavchavadze understood that education was the source of Georgians' liberation, in the broadest sense of this word. In his essay "isev ganatlebis sakitxebze", Chavchavadze writes that "education is an inexhaustible source for a man's humanity, his well being, his material wealth, and his means of survival". In 1889, when he wrote this essay, Chavchavadze wanted to convince Georgians that education was a source of personal, national and human emancipation. The importance of this message has not changed, but the threats to its fulfillment have.

I grew up in the UK with belief that all qualified students had a right to education. It was a public good, a social good, and a community good. This is no longer the case, and in my new country, the USA, education is losing its function as a source human liberation and greater equity. Rather, education is becoming a source of conformity and continuing inequity. In the US, for example, 70% of our students in the top universities and colleges are from higher income groups. This is not just a question of fairness and a loss of human potential. It diminishes the quality and strength of democracy.

I admit to being an idealist but not a stupid one. I know Georgia's problems. It is a poor country, people need jobs, and Georgia has limited revenues. It is precisely in these circumstances, as I think Chavchavadze was suggesting that education can generate improved well-being and social mobility. But education is both thin and sick. This education is used by governments to promote an efficient state, greater productivity, and improved competitiveness. Thick education, by contrast promotes what you call "sulis agzrda"(vosпитание dushi), which stimulates the qualities of citizenship – such as informed skepticism, political participation, and tolerance for multiple opinions – that lead to both a virtuous and sustainable democracy.

I am afraid that education in Georgia, especially in the universities, despite its recovery since 2003, is increasingly shaped by these Western models of educational

consumerism. Teaching our children to be efficient managers and computer literate is important, but on its own, this does not teach them how to be good citizens or good governors. For that we need an education that includes Tolstoy as well as Milton Friedman.

This is not the plea of a 1970s idealist. Not at all. This is the argument of a hard-headed pragmatist who wishes for Georgia – after twenty years of independence – good governance, citizen democracy, a firm political union, and a promise of prosperity. This is why I spend much of my time here, at this great institution, working with my Georgian colleagues. The university's independence from political and economic power is at the heart of health democracy.